

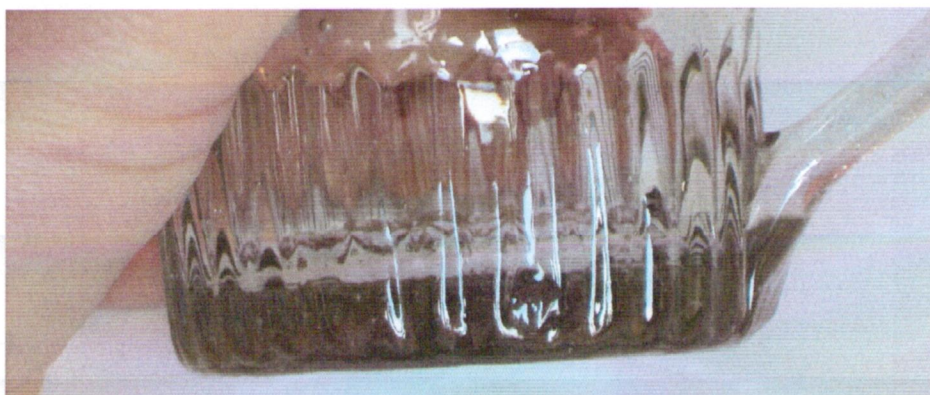
GLASNYT

Udgivet af Glashistorisk Selskab Aalborg * 1976

Nummer 48.

april 2010

24 årgang

Indhold.

- Side. 3 Svar til H.O. Lindhard indlæg i glasnyt nr. 47 fra Irene Kristensen
- Side. 4 Endnu et nordjysk hankekrus. artikel v./ Asger Andersen.
- Side. 5-6 Referat fra mødet den 27. januar 2010
- Side. 7-12 Traditionens betingelser og kildepålidelighed. artikel v/ Jørgen F. Rønnest
- Side. 13-16 "Troen kan åbenbart flytte bjerge" Svar til J.F. Rønnest indlæg i *G.N.* nr.47
- Side. 17-18 Referat fra mødet den 17. februar 2010
- Side. 19-21 Nr.16, tykke Likørglas? artikel v./ Torben Errboe
- Side. 22-24 Referat fra fælles mødet på Moesgård lørdag den 6. marts 2010
- Side. 25-26 Egeløvet på Vinglas Nr.10 artikel v/Torben Errboe
- Side. 27-28 Referat fra mødet den 17. marts 2010

GLASNYTs redaktion adresse:

Glashistorisk Selskab Aalborg*1976

Postboks 543, 9100 Aalborg.

Besøg hjemmesiden: www.gsaa1976.dk

eller www.glashistoriskselskabaalborg.dk

Ansvarlig redaktion:

Poul Schjelder, TLF / FAX. 98 38 12 26

E-mail : schjelder@tv.dk

Irene M. Kristensen. TLF: 86 27 22 96

Bente Hansen. TLF: 98 38 33 54

Tryk : Schjelder / KONICA MINOLTA digital kopiprinter

KONICA MINOLTA

Konica Minolta Business Solutions Denmark a/s

Gøteborgvej 1, 9200 Aalborg SV

Tlf. : 72 21 21 21 FAX : 72 21 27 02

**Svar til Hans Olaf Lindhard
vedrørende asietten "Doris"
i GLASNYT nr.47 side 15**

Den afbillede asiet er temmelig sikkert ikke fra Himmerland. De skår jeg kender derfra adskiller sig fra denne ved at have en rand bestående af ens halvrunde flige. De er også tykkere i godset, og der er små afvigelser i mønsteret. Hadeland har som du nævner lavet udgaven med de skiftevis små og store takker, men dette mønster var uhyre populært, og der findes en del af dem, så de kan også komme andre steder fra.

Irene Kristensen

Conradsminde 1834 - 1857

Asiet

h=35mm
h=117mm

Skår af lignende fundet i tomten fra glasværket i Rold Skov
Se Michael Blochs bog. Dansk presset glas, side 30.

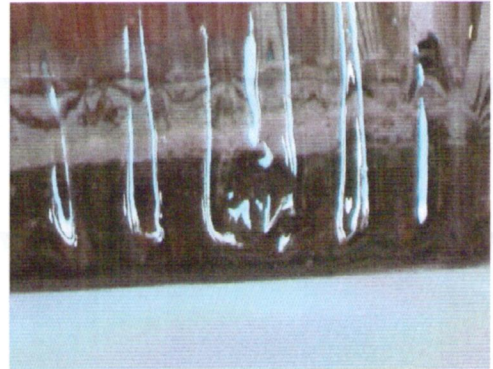
Endnu et nordjysk hankekrus.

I de to sidste numre af Glasnyt har der været omtale af hankekrus. Jeg har derfor lyst til at præsentere mit hankekrus, som jeg fik i december 2009.

Når det kan være relevant, er det fordi mit krus ikke er magen til nogle af de krus, Jørgen Rønnest beskriver, og heller ikke til dem, der er beskrevet i "Dekorerede danske glas".

Krusets højde er 9,7 cm. Glasmassen er grålig.

Kruset har den lille formfejl, som Niels Andersen og Torben Errboe omtaler.

Kartouchen med teksten "Venst" er rhombeformet, gul og med en tynd sort indramning. Den er omgivet af to "nordjyske" roser, 2 blade og 2 kornblomster.

Bortset fra devisefeltets afvigende form, har kruset alle de karakteristika, som man tilskriver nordjyske glas.

Asger Andersen.

Referat fra mødet den 27. januar 2010
KLUBAFTEN med emnet: Holmegaard Glasværk 1960--->
Du må gerne medbringe glas fra denne periode.
udlevering af årsgaven:

Kastrup Holmegaard Glasværks katalog 1965

Foto: Poul Schjelder

Tekst: Bente Hansen

Referat af årets første møde på "Huset" den 27. januar 2010

Formand Poul Schjelder bød velkommen og ønskede alle et GODT NYTÅR.

Vintervejret havde holdt sit indtog med isslag og glatte veje, og kun 22 var mødt op denne aften.

Heldigvis – kunne man foranledige at sige, for det var lige nøjagtigt det antal kataloger, der var færdigtrykt, og som Poul havde modtaget på nuværende tidspunkt. Medlemmerne kunne derfor krydses af for modtagelsen, hvorefter de flotte og tykke kataloger nærmere kunne besigtiges.

Et meget fyldstgørende katalog over Kastrup – Holmegaards produktion 1965 i flotte farver, et katalog, der dels har været meget dyrt at få trykt – men også bliver dyrt at få sendt ud til alle andre medlemmer. I skrivende stund kendes den nærmere dato ikke herfor.

Nogle medlemmer havde sædvanen tro medbragt glas fra egne hylder – dels glas der refererede til kataloget, og som kunne findes heri, dels glas over "mystiske fund" m.m. samt et særligt sjældent vandglas med egeløvsslibning – måske et meget tidligt Holmegaard, der blev studeret grundigt.

Af serviceglas/kunstglas kan bl.a. nævnes: Grønland, Harmony, Perle, Prince, Puslerier

Snakken gik lystigt under den efterfølgende indtagelse af kaffe, te og krans.

Mødet sluttede af med at Poul oplyste om det planlagte fællesmøde i Århus den 6/3-2010 med Fynske Glasvenner, og som medlemmerne ville høre nærmere om.

Referent: Bente Hansen

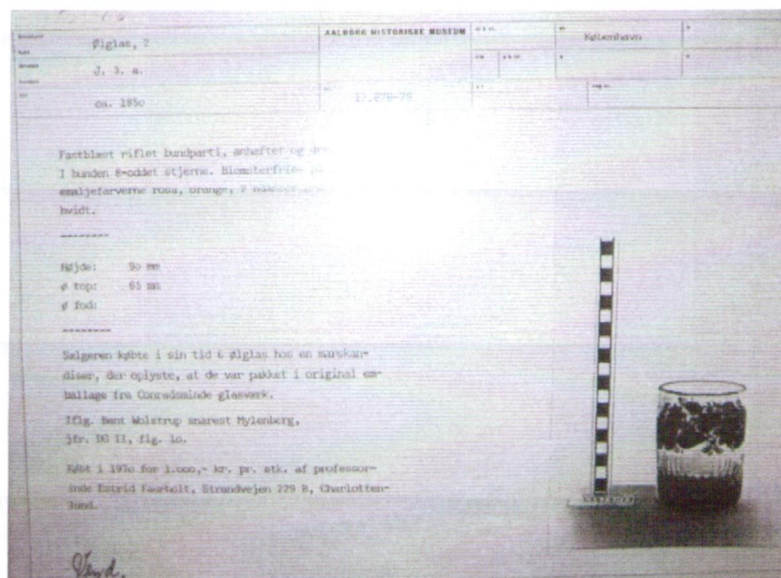

Traditionens betingelser og kildepålidelighed.

I bogen ”Dekorerede danske glas” af Niels Andersen og Torben Errboe skriver NA om 2 riflede øl-/vandglas med rosendekoration (krydstypen), at Aalborg Historiske Museum, da de i sin tid (1970) erhvervede disse glas, fik den tradition med, at da sælgeren i sin tid for ca. 50 år siden købte dem af en marskandiser, så fortalte denne, at da han fik dem, var de pakket ind i originalt papir fra Conradsminde.

Citatet fra bogen lyder således: ”På Aalborg Historiske Museum findes der 2 malede fastblæste ølglas med 2 roser og 2 orange blomster med dobbeltkryds. Glassene er den type der på Holmegård blev betegnet som ølglas nr. 1. Et lignende glas findes i Heerings Samling. Disse glas blev sammen med 3 tilsvarende glas for ca. 50 år siden erhvervet af en dame, der til museet har oplyst, at marskandiseren, der solgte glassene, fortalte, at da han fandt glassene, var de pakket ind i originalt papir fra Conradsminde Glasværk. Denne oplysning er den hidtil eneste kilde, vi har om de malede glas og deres forbindelse til dette værk. Det er dog langt fra en sikker kilde til identifikation af malede glas fra Conradsminde, men i mangel af andre kilder må oplysningerne kunne anvendes sammen med de andre oplysninger, vi har om nordjyske glas”.

Efterfølgende affotograferede museumskartotekssblad: AHM nr. 12.878-79 viser museets originale tekst vedr. de 2 øl-/vandglas med rosenmaling (krydstypen). Bemærk at man her taler om emballage og ikke papir fra Conradsminde Glasværk. Hvordan ordet ”emballage” så skal forstås, er vist det man kalder et godt og særdeles interessant spørgsmål.

For at sikre klarheden af den ovenfor angivne historie (proveniens) for de 2 rosenmalede ølglas (krydstypen) citeres overnævnte tekst:

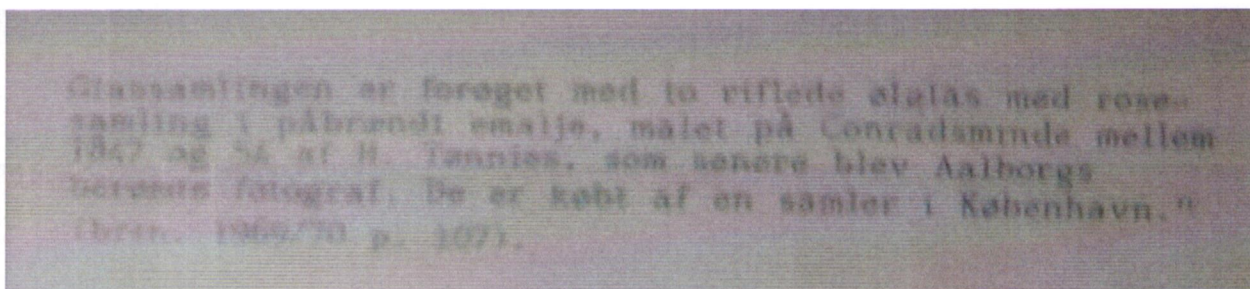
Sælgeren købte i sin tid 6 ølglas hos en marskandiser , der oplyste, at de var pakket i original emballage fra Conradsminde glasværk.

Iflg. Bent Wolstrup snarest Mylenberg,

jvf. DG 2, fig. 10.

Købt i 1970.....

Teksten "Vend" forneden på museumskartoteksblad nr. 12.878-79 henviser til efterfølgende affotograferede tekst, som man bør forholde sig til i relation til kendsgerningerne.

Over nævnte tekst lyder således:

Glassamlingen er forøget med to riflede ølglas med rosesamling i påbrændt emalje, malet på Conradsminde mellem 1847 og 54 af H. Tønnies, som senere blev Aalborgs berømte fotograf. De er købt af en samler i København.”
(brtn. 1969/70 p. 107).

Som det fremgår af overnævnte tekst, så har sætternissen været på spil, men meningen er ikke til at misforstå.

For dem der ikke ved det, så skal det pointeres, at de overnævnte glassamlingskartoteksblade blev udfærdiget ved revisionen (nyopstillingen) af

glassamlingen i perioden 1973-75. De nævnte oplysninger på museums-kartoteksbladene er dels hentet fra museets gamle registreringskartotek (protokol), dels fra seddelnotater og glaslitteratur. Formålet med revisionen var dels, at besøgende fik et bedre og mere sammenhængende overblik over glassamlingen, der på dette tidspunkt kun var sporadisk udstillet, mange glas befandt sig på magasin, dels at skabe en bedre dokumentation over samlingen, der på daværende tidspunkt var noget usammenhængende og meget lidt oplysende, hvilket til dels skyldes, de dårlige udstillingsforhold man havde før revisionen.

Efterfølgende foto viser de 2 omtalte øl -/vandglas med rosenmaling (krydstypen), som AHM købte 1970.

At traditioner/overleveringer har det med at ændre sig i tidens løb er der ingen tvivl om, det er en kendsgerning, som museumsfolk og slægtsforskere hele tiden må tage i betragtning og forholde sig til, når de står overfor en konkret historie/anekdote og det vidste afdøde museumsleder Peter Riismøller, AHM. Han udlagde det på følgende måde: En tradition må højst refereres fra 2. generation dvs. 2 hånd, for at man som museumsmand kan fæste lid til udsagnet, men det forudsætter, efter undertegnedes mening, selvfølgelig, at der ikke er noget økonomisk mellemværende mellem

parterne, i det her tilfælde sælgeren og museet, da sælgerens historie kan være ”farvet” af håbet om en eventuel højere økonomisk gevinst.

I tilfældet med de 2 rosenmalede ølglas af krydstypen på AHM må man jo nok erkende, at både marskandiseren og sælgeren havde en mulig økonomisk ekstra gevinst for øje, hvilket man ikke kan lade ude af betragtning. I langt de fleste tilfælde kan et sådant udsagn ikke kontrolleres, meget ofte er det ”salgssnak” – her havde det været rart, at emballagen var fulgt med, især hvis det kun drejede sig om et stykke papir, men det gjorde det jo nok heller ikke.

At mundtlige overleveringer/traditioner hurtigt kan ændre sig er efterfølgende referat et meget godt bevis for, selv indenfor en kort tidshorisont.

For kort tid siden stødte jeg tilfældigvis på et eksemplar af tidsskriftet ”Antik & Auktion” fra 2003 nr. 2. I dette blad var der en artikel om Aalborg Historiske Museum og deres glassamling. Artiklen hed: Conradsminde / Gådefulde glas. I denne artikel beretter artiklens forfatter om glassene fra Conradsminde og referere tilsyneladende registrator Lise Johansen, som fortæller om bl.a. 2 rosenmalede ølglas:

”Kun ganske få typer kan med sikkerhed i dag henføres til Conradsminde, men det kan dog lykkes uden for al rimelig tvivl, når glassets historie kan føres tilbage til en bestemt slægt eller som i det tilfælde, hvor en ældre dame forærede museet to glas med rosenmaling. Hun havde købt dem mange år før hos en marskandiser, der stadig havde dem på lager, og de lå endnu pakket ind i Conradsmindes originale papir”.

Som det fremgår af overnævnte referat, så er der meget stor forskel på museets officielle ”historie”, som kan læses i deres glassamlingsregister (museumsblad nr. 12.878-79) og ”Antik & Auktion`s” version. I det her tilfælde må man gå ud fra, at referenten har sovet i timen og derfor ikke har opfattet beretningen korrekt.

Som det ses af ordlyden på overnævnte referat, så kan man vist godt konkludere, at det må være det referat, der sandsynligvis har vildledt NA. Det er fuldt forståeligt, at NA – måske ubevidst, har tillid til, at en artikel i ”Antik & Auktion” er i overensstemmelse med de faktiske forhold.

I bogen ”Dekorerede danske glas” gør forfatterne brug af en del kildemateriale, som er indsamlet af andre bl.a. en artikel i Hikuin 2 1975 - særtryk, Aalborg Historiske Museum, med titlen: Et par prislister for nordjyske glas af Torben Witt.

Men forfatterne har ikke været opmærksom på en kilde i "Glasnyt nr. 14 – sep. 1991". I denne artikel, som primært fokuserer på historien vedr. en riflet tøndeformet lejlighedssleben karaffel med følgende indskrift: M. M. Christendatter / Døstrup / 1859, omtaler forfatteren - Irene M. Kristensen, en del af det materiale, som hendes far, Ragner Pedersen, har indsamlet om bl.a. Mylenberg Glasværk og dets arbejdere. Dette materiale supplerer Torben Witt's undersøgelser, idet man her nævner slibere, som ikke omtales i hans undersøgelser eller i glaslitteraturen i øvrigt.

Citat fra artiklen: M. M. Christendatter i "Glasnyt sep. 1991(side 14. 2. Afsnit)".

Af slibere er der nævnt 4, nemlig foruden overnævnte Hautop (Frederik Carl Christian, født 1820), Johan Heinrich Christian Storr (også 1820), Milius Thegler (1839) og Niels Chr. Christensen (alderen opgives lidt forskelligt, men omkring et par og tyve år). Den meget.....

Citat slut.

Overnævnte slibere er i artiklen nævnt, som mulige ophavsmænd til overnævnte lejlighedsslibning. Som det fremgår - i relation til kendt dansk glaslitteratur, så er 2 af de nævnte slibere ikke tidligere omtalt andre steder, nemlig:

- Frederik Carl Christian Hautop født 1820.
- Milius Thegler født 1839.

IMK fortæller ind videre i artiklen, at det var hendes fars materiale Bent Wolstrup gjorde brug af, da han skrev sin artikel "Hvem sleb hvad?" fra 1986. Desværre har jeg ikke haft mulighed for at kontrollere, om Wolstrup nævner de 2 slibere, men jeg tror det ikke, idet artiklen "Hvem sleb hvad?" er nævnt i bogen "Dekorerede danske glas's" litteraturliste, så den er forfatterne bekendt.

Mht. den glasmager Hagen, som Jost Kielgast iflg. forpagtningskontrakt af oktober 1852 havde ret til at tage ind som medinteressent i forpagtningen af Gandrup Glasværk (senere omdøbt til Mylenberg) nævner Torben Witt (i Hikuin 2 1975-særtryk, side 8. sidste afsnit), at **bortset fra at hans forbogstaver er P. W. så er det ikke lykkedes at identificere dette medlem af den norske glasmagerslægt Hagen. Der er dog næppe tale om Conradsmindeveteranen Frederik Hagen, således som antaget i Dansk Glas p. 184.**

Denne Hagen omtales også i artiklen af IMK (side 13. midt i sidste afsnit).

Citat.

Vi kan måske antage, at Hans Gabriel Hagen (født 1825), der startede Mylenberg i 1852, er søn af F. Hagen og har lavet dennes karaffel og

Citat slut.

Som det ses af de 2 overnævnte citater, så er der stor uklarhed om overnævnte Hagen og hans fornavne. Det kan dog muligvis være samme person, der er tale om, idet det ikke er ualmindeligt, at nogle kan have 3 eller endog 4 fornavne. Der er således stadig mange spørgsmål, der er ubesvaret, men det vil fremtiden forhåbentlig kaste lys over.

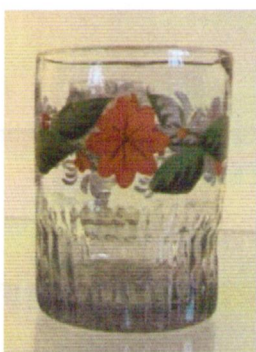
Vedr. navne på de udenlandske glasmagere, så skriver IMK følgende i artiklen.

Citat (side 16. 1.Afsnit).

Der har sikkert været en del kommunikationsproblemer mellem øvrighedspersoner og de udenlandske glasfolk, idet deres navne ofte er stavet forkert til ukendelighed, og årstal varierer mere eller mindre, så kilderne jeg har overtaget efter min far, og som er nævnt i "Hvem sleb hvad?" af Bent Wolstrup, er usikre på mange punkter.

Citat slut.

Denne artikel, som er forfattet af undertegnede, viser med al tydelighed, at man er nødt til at kontrollere de originale kilder, hvis ens videre undersøgelser er baseret på

et bestemt kildemateriale eller andres undersøgelser, men i sidstnævnte tilfælde kan disse dog være så omfattende, at dette ikke er praktisk muligt, og man må derfor tage et forbehold i relation til disse undersøgelser.

Såfremt man ønsker en "historie" på et glas, som må siges at være rimelig troværdig, så må man først gøre op med sig selv, om det er et glas man ønsker at eje, og derefter købe det. Og så efter købet spørge om dets proveniens, hvis en sådan vides. Så får man i langt de fleste tilfælde en sandfærdig historie og ikke en "salgshistorie". Det gør man da heldigvis også i langt de fleste tilfælde, uden at man nødvendigvis først behøver at købe det, men det er jo en tillidssag.

Jørgen F. Rønne / Mail: jronnest@hotmail.com

Troen kan åbenbart flytte bjerge

Af Niels Andersen og Torben Errboe

I det seneste nummer af *Glasnyt* (nr. 47) har Jørgen Rønne skrevet 3 indlæg, der alle har relation til vores bog *Dekorerede Danske Glas*. For os er det naturligvis interessant, at andre glasinteresserede ønsker at deltage i den diskussion, som ofte fremkommer, når en ny bog fremfører nye problemstillinger og måske fraviger den på bjerget herskende mening.

Det er imidlertid formentlig kun et fåtal af læserne af *Glasnyt*, der mener, at den opståede diskussion behøver så meget spaltepads, som det seneste nummer bruger på en spændende, men også til dels akademisk diskussion. Vi vil derfor i dette indlæg prøve på at fatte os i korthed og derfor heller ikke skelne mellem de 3 indlæg.

Men inden vi helt unødigt får gravet alt for dybe grøfter mellem vores synspunkter, vil vi endnu en gang slå fast, at vi i bogen og i de efterfølgende diskussioner har taget mange forbehold for vores standpunkter, som vi er helt på det rene med ikke kan endegyldigt verificeres. Eftersom en endelig konklusion om placering og opstart af emaljemalede varer på Conradsminde og Mylenberg i øjeblikket ikke er mulig, kan hele diskussionen synes uendelig og følgelig noget overflødig – selv om det naturligvis altid er sundt at få afprøvet sine argumenter. Men udover nogle gode betragtninger fremfører JR en række i vores øjne tvivlsomme konstateringer og konklusioner, hvoraf vi har udvalgt nogle få, som vi føler, at vi må reagere på. På grund af emnets specielle karakter er det vores fornemmelse, at en mere vidtgående diskussion fremover måske snarere bør foregå internt og ikke i *Glasnyt*'s regi.

Grundlæggende er vi uenige med JR i placeringen af emaljemalede nordjyske glas, men derudover nok så meget i behandlingen og fortolkning af kildematerialet.

Jørgen argumenterer meget og længe for, at hovedparten af de malede glas, vi er enige om at henføre til Nordjylland, er udført på Mylenberg, medens vi er af den antagelse, at de fleste er udført på Conradsminde. Da JR ikke bringer nyt kildemateriale for dagen, men refererer til stort set de samme kilder, som vi har anvendt - se dog nedenfor - må vi konstatere, at vi fortolker disse kilder forskelligt.

Selv om man langt hen ad vejen har opgivet at skelne mellem produktionerne på Conradsminde og Mylenberg er placeringen af de emaljemalede varer selvfølgelig væsentlig, hvis man er af den opfattelse, at det er muligt ud fra det foreliggende kildemateriale at sige noget afgørende. Vi må hele tiden huske på, at beliggenhed, tidsrum, arbejdstabens vandring og ejerforholdene komplicerer problematikken i meget høj grad.

På side 7 beskæftiger JR sig med tidspunktet for opstart af rosenmalet produktion i Nordjylland. JR kommer her med en bemærkelsesværdig udtalelse, idet han skriver:

"... at man ifølge TE & NA skal lægge hovedvægten på ikke fyldestgørende folketællingsoplysninger frem for udgivne/udsendte priskuranter". Bortset fra, at dette ikke er korrekt, er det er første gang vi oplever, at der så kategorisk stilles spørgsmålstegn ved folketællingsoplysninger, som JR altså betegner som "ikke fyldestgørende". Ingen forventer vel, at de kan være 100% korrekte, men der er langt fra sund skepsis til denne dømmende benævnelse.

Vi er her ved sagens kerne: **"Hvilke kilder skal vi lægge mest vægt på, og hvordan skal kildematerialet behandles"**. Da en skriftlig kilde selvfølgelig er at foretrække, vil vi i denne forbindelse holde os til denne form for materiale.

På det tidspunkt vi taler om (først i 1850'erne) har vi af skriftligt materiale kun Conradsminde priskurant. Vi har den opfattelse, at priskuranten er fra det tidspunkt, hvor Kissmeyer & Kielgast overtager forpagtningen af Conradsminde i 1845 (side 80), dvs. før der blev ansat malere på Holmegaard og Conradsminde. Det er derfor naturligt, at vi ikke kan finde oplysninger her om emaljering. De eneste i den forbindelse relevante skriftlige dokumentationer, vi har kunnet opspore indtil Conradsminde nedlæggelse i 1857, er indberetningerne fra godsforvalteren på Nørlund - det er denne ovenfor nævnte kilde, som JR tilsyneladende ikke anvender i sin argumentation - samt folketællingen fra 1855 (se Torben Witt's artikel, p.6 ff.).

Godsforvalterens indberetninger viser nemlig, at der i 1854 var ansat 3 malere og 4 slibere på Conradsminde. Der kendes ingen indberetninger fra 1853, så det kan ikke udelukkes, at der har været ansat malere også i dette år. Det forhold, at der i indberetningerne skelnes mellem slibere og malere, sandsynliggør efter vores opfattelse, at der på dette tidspunkt er udført rosenmaling på Conradsminde. Folketællingen fra 1. februar 1855 omtaler en glasmaler, Heinrich Tönnies. Han forlader Conradsminde omkring 1. august og nedsætter sig som fotograf i Aalborg. Folketællingerne fra 1855 og 1860 omtaler derimod *ikke* malere på Mylenberg.

JR har naturligvis ret til at fortolke og sortere i disse oplysninger, men vi er af den opfattelse, at JR formålsfortolker de tilgængelige informationer - at argumenterne afvejes og tilpasses til en forudbestemt konklusion. Det er slående, at JR på side 10 øverst godt kan bruge de "ikke fyldestgørende" folketællinger i sin argumentation. Vi er af den klare opfattelse, at et kildemateriale skal fortolkes uden skelen til formålet.

JR opkaster den tese, at det er spørgsmålet, om Conradsminde overhovedet har haft en rosenmalet produktion (side 7). Det er vist første gang, at dette spørgsmål stilles. Sund skepsis er altid godt, men JR går ud fra, at der kun var ansat 1 glasmaler, og heri har han jo ikke ret, jfr. ovenfor.

JR omtaler på side 21 et malet hankekrus med rødbrunt skjold. JR mener, at dette krus samt to andre krus beviser (!), ... "at krusene sandsynligvis er fremstillet i nogenlunde samme tidsrum og sandsynligvis på samme glasværk". Med de forbehold kan dette næppe modsiges, så heri har JR sikkert ret. Men det er der ikke noget nyt i. Vi har i vores analyse af malede glas ikke lagt vægt på deviseskjoldets farve eller

udformning, dette gælder både for Holmegaards vedkommende og for de nordjyske værker. Som det fremgår af teksten og billedmaterialet på side 178, er der vist krus fra Nordjylland med forskellig udformning og forskellige farve af devisefeltet.

Nederst på side 26 sammenfatter JR sine betragtninger således: *"Vi ved nu med rimelig sikkerhed, at der sikkert har været en glidende overgang mellem de to typer eller måske en sideløbende produktion, og med den viden vi har i dag, så kan vi – vha. de skriftlige arkivalier- foreløbig fastslå, at den første rosenmalede emaljeproduktion i Nordjylland formentlig fandt sted på Mylenberg glasværk"*. Jørgen tager i disse sætninger 5 forbehold (rimelig sikkerhed, sikkert, måske, foreløbig fastslå, formentlig). Med så mange forbehold, som jo er et udtryk for realiteterne, er det ikke muligt at drage den meget opsigtsvækkende konklusion, som Jørgen gør. Vi ved heller ikke, hvad JR mener med "den viden vi har i dag" og "vha. de skriftlige arkivalier". Vi vil meget gerne have kortfattet præciseret, hvad Jørgen mener med det. Vi kan desværre ikke forstå hans argumentation.

Konkluderende må vi herefter forholde os til den kendsgerning, at blandt de skriftlige kilder, vi har kendskab til, er den fælles priskurant for Mylenberg og Aalborg dateret 1859 den eneste, der omtaler bemalinger vedr. Mylenberg. Vi må antage, at i alt fald en del af det her beskrevne emajlemalede glas må være blevet produceret. Efter vores opfattelse er det mest sandsynlige, at den malede produktion først begyndte efter Conradsminde's lukning i 1857, hvor Mylenberg overtog en meget stor del af staben og formentlig de nødvendige materialer til produktion af malede glas.

På side 4-6 argumenterer JR indgående og overbevisende om, at de i kat. 1853 viste malede glas fra Holmegaard først er påbegyndt noget efter 1853. JR har sikkert ret i, at en omfattende produktion af malede glas på Holmegaard først er påbegyndt efter priskurantens udgivelse i 1853, men at komme til den slutning, at de i priskuranten viste glas, måske ikke er produceret ved priskurantens udgivelse er rent gæteri. Nu er forholdet det, at vi ikke ved, hvornår tegningerne er udført, kun at de er senere end priskuranten, men om det er en måned, et år eller 5 år er uvist. Vi ved heller ikke, om der er lavet en priskurant i 1850, 1851, 1852 eller endnu tidligere, så vi ved heller ikke reelt, hvornår man på Holmegaard begyndte at male på drikkeglas. Derimod ved vi, at der fra 1847 har været ansat 2 glasmalere. JR har den opfattelse (side 8), at så godt som enhver, der arbejdede på et glasværk, kunne male de ting, der blev udført på de danske glasværker i 1850'erne. Hvis vi taler om inskriptioner på medicinflasker/-glas, kan JR måske have ret. Hvis vi derimod taler om de ret detaljerede bemalinger, der blev udført på de i kat. 1853 viste malede glas, krævede dette absolut en særlig og forfinede teknik. Vi deler ikke JR's tilbagelænedede holdning til malerfaget, men mener, at det må være rimeligt at antage, at de glasmalere, der var hentet op fra Tyskland og ansat på Holmegaard fra 1847 (Vilhelm Gross og Georg Florens Greiner), skulle male andet end medicinglas.

JR betragtninger om slibningerne på glas fra Odense Glasværk er vi enige i. Vi har blot ikke forsøgt at beskrive forskellige typer, fordi slibningerne virker ustrukturerede. Bortset fra, at de alle indeholder 4 blade, er der tilsyneladende ikke det store system i hverken antal flige eller antal agern. Men det kan være, at JR's glas kan være med til at bestemme egeløvsslibningerne fra Odense nærmere. Vi er før stødt på et tilsvarende 5-fliget egeløvsglas, men var for usikre på oprindelsen til at tage det med i bogen. Efterhånden er det nok sandsynligt, at også de 5-fligede stammer fra Odense Glasværk. Vi er naturligvis også interesserede i at erfare, om nogle af *Glasnyt's* læsere har kendskab til vin- eller snapseglass på *glat* stilk med sandsynlige egeløvsslibninger fra Odense Glasværk. Vi kan oplyse, at vi har kendskab til i hvert fald et vinglas med 9-fligede blade.

Til sidst vil vi prøve med JR's udtryk "*at sætte nogle ting på plads*". JR bruger begrebet "ringbevis" flere gange i indlæggene. Vi går ud fra, at han hentyder til Torben Witt's efterhånden meget omtalte artikel om nordjyske glas. Her bruger Witt på sidste side udtrykket, som har en negativ betydning. Vi tror ikke, at JR har denne opfattelse af begrebet, men for bedre at forstå hans sammenhænge, må vi opfordre JR til at angive sin definition af dette begreb.

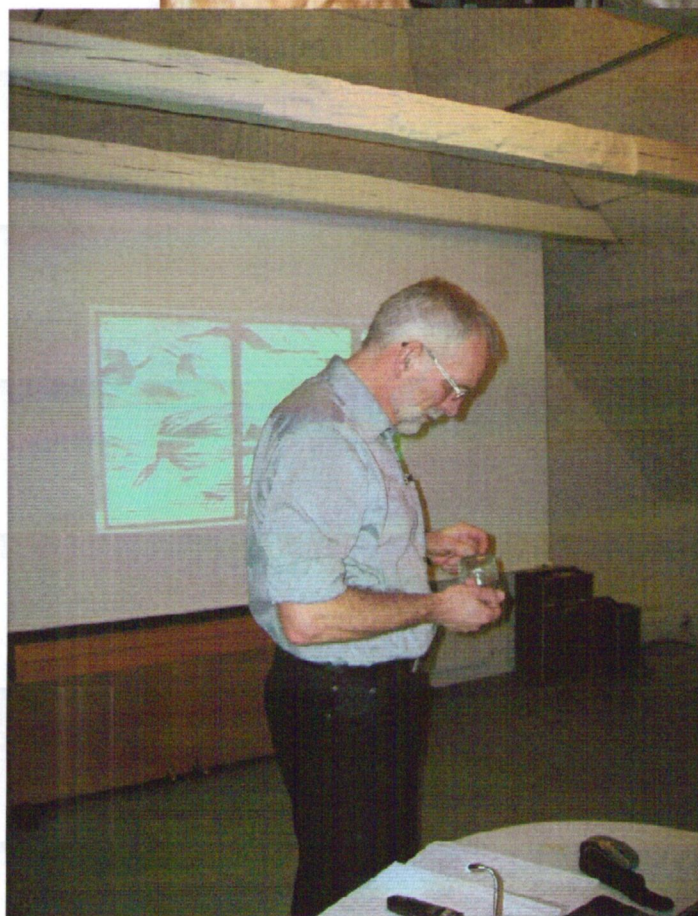
JR skriver om egeløvet fra Odense Glasværk, "*at NA ad ringbevisets traditionelle vej har kunnet bestemme typen, som man nu ved, at Fyns Glasværk også har fremstillet*". Dette er i vores ører en ringeagtende udtalelse. Et ringbevis kan nemlig ikke bevise noget. I et ringbevis er det grundlæggende udsagn ikke tilstrækkeligt dokumenteret. I bevisførelsens videre argumentation vil selv dokumenterede beviser, der bygger videre på dette første udsagn, derfor ikke føre til en acceptabel, veldokumenteret konklusion. Bevisførelsen vil gå i ring. Den opnåede konklusion vil derfor kun skabe en illusion om sandhed og får i stedet karakter af postulat. Bruger vi Witt's definition, må vi indrømme, at vi synes JR anvender ringbeviset flere gange i sine indlæg.

Det allersidste er blot et lille hjertesuk. JR roder noget rundt i vores navne. Vi har ganske vist i indledningen af vores bog nævnt, at vi begge står inde for det samlede indhold. Men det er altså NA, der har skrevet om de emaljemalede glas og egeløvet fra Odense Glasværk og TE om blomsterslibningerne.

Mod nye horisonter

Foto: Erling Vadgaard

Referat af møde 17. 2. 2010

Jan Kock: Mod nye horisonter – studieglaset og moderne kunstglas.

Med dette foredrag fik Jan den danske glashistorie ført helt op til nutiden. Desværre produceres der ikke mere på danske glasværker efter at Holmegaard blev lukket ned. I disse globaliseringstider fremstilles alt serviceglas i udlandet. Rosenthal har købt selve navnet "Holmegaard" og får lavet glassene i bl.a. Polen efter dansk design. Kun fuldautomatisk emballageglas laves i dag på værket i Fensmark, der ejes af internationale koncerner. Til gengæld har vi en blomstrende aktivitet rundt om på de større og mindre studieglashytter i Danmark.

Det hele begyndte i slutningen af 60-erne, hvor to skøre mennesker: Erwin Eisch fra Tyskland og Harvey Littleton fra Amerika fandt sammen og udviklede den ide, at det måtte være muligt at konstruere mindre enmandsbetjente ovne, hvor samme person kunne være både formgiver og håndværker. I 1970 var Finn Lynggaard, der da var en fremragende keramikker, i Toronto for at undervise og kom tilfældigt i kontakt med en gruppe eksperimenterende glasfolk, og fra da af var hans liv forandret! Atter hjemme i Danmark gik han fuld af begejstring i gang med at bygge en glasovn og lære sig faget fra bunden. Gennem 40 år har han nu været foregangsmand inden for dansk glaskunst, dels som selvstændig kunstner, men ikke mindst som inspirator og igangsætter. En masse unge startede værksteder og der kom gang i en uddannelse. Finn flyttede til Ebeltoft og var her den dynamiske ildsjæl, der fik sat gang i planerne for glasmuseet. Han er stadig efter 40 år med glasset, i en alder af 80 år og trods svigtende helbred så aktiv som nogensinde.

Finn Lynggaard tiltrak mange unge også fra udlandet til den danske glasverden. Blandt dem, der var med tidligt, kan nævnes: Pete Hunner, Karen Klim og Do Karlslund, Jesper Sødring på Tåsinge, Anja Kjær og Darrell Hinz. Også Tchai Munch, gift med Finn Lynggaard må nævnes, men det vil føre for vidt at opremse den lange række af fremragende kunstnere gennem årene.

Jan kom også ind på den særlige form for glaskunst, der hedder glasmaleri, hvor en stribe fine kunstnere i de senere år har sat deres præg på danske kirker og andre offentlige bygninger.

Foredraget var ledsaget af flotte billeder af de enkelte kunstners typiske værker. Jeg har udeladt en stor mængde navne, til dels fordi jeg i mange tilfælde er i tvivl om stavemåden, men også fordi man kan finde mange af dem på hjemmesiden www.glasnettet.dk. En stor tak til Jan for en udbytterig aften.

IK

Nr. 16, tykke Likørglas?

Af Torben Errboe

Vi kender efterhånden rigtig mange af de drikkeglas, der med fine tegninger er gengivet i det vores vigtigste glashistoriske kilde-materiale Holmegaards kat.1853. Men der er stadig mange glas, som til vores store ærgrelse endnu ikke er dukket op. Enten fordi de simpelthen ikke er kommet ud over tegnebrættet og i produktion eller - mere sandsynligt - fordi de var en så dårlig salgsartikel, at produktionen af de pågældende glas hurtigt blev indstillet.

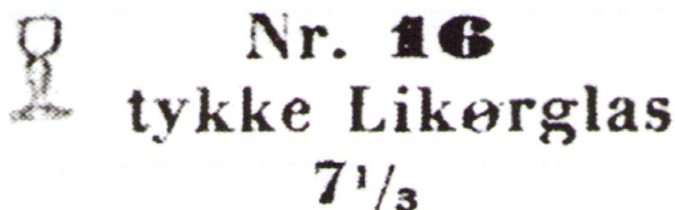
Et af disse glas er gengivet på pag. 2 øverst under *Snapseglass* og har fået nr. 16. Til højre for det glas er tegnet det tykke snapseglass nr. 15, som vi kender i adskillige eksemplarer. Men dette nr. 16 har vi trods en ret så omfattende research aldrig set eller hørt om. Dette er selvfølgelig ikke ensbetydende med, at andre ikke kan være stødt på det, men hvis der er gjort et sådant fund, er det endnu ikke blevet almindelig kendt.

I efteråret 2008 fortalte vi om vores nye bog i fjernsynsudsendelsen "Hvad er det værd?" I den forbindelse berettede vi om det meget omtalte vinglass nr. 12, som var vores indgangsvinkel til hele beskrivelsen af de danske blomsterslibninger.

Efter udsendelsen blev vi ringet op af en samler fra København, der mente, at han havde et snapseglass, der havde den samme fortykkede mollex under kummen, som

vinglas nr. 12 havde. Vi bad ham om at maile et foto af glasset hurtigst muligt. Hvis der virkelig fandtes et *snapseglass* nr. 12, var det intet mindre end en glashistorisk sensation! Selv om man i sådanne situationer har lært at tøjle sine håbefulde forventninger, var det alligevel en skuffelse, da det viste sig, at glasset intet havde at gøre med typen nr. 12. Der var ganske vist en fortykkelse, men den var snarere en del af stilken end af kummen, knappen manglede og kummeformen var ikke rundbuget, men smal og havde parallelle sider. Ejeren oplyste, at han havde glasset fra hans hustrus morfar Landsretssagfører Münster-Swendsen, der desuden var auktionarius i Nykøbing Falster. Blandt Münster-Swendsens børn var en søn ganske pudsigt ansat på Holmegaard – en oplysning, som måske nok er værd at undersøge nærmere.

Trods den første skuffelse var der alligevel et eller andet bekendt ved glasset, som vi i første omgang ikke kunne placere. Men da vi fandt kat.1853 frem, lignede glasset på det tilsendte foto i høj grad det omtalte nr. 16. Trods placeret under *snapseglass* har

dette glas i priskuranten betegnelsen *Nr. 16, tykke Likørglas*. Denne betegnelse har altid undret, fordi man umiddelbart forbinder et likørglas med noget gracilt og yndefuldt. Likør er jo en fin og sød drik, man vanskeligt kan forestille sig velegnet til at nyde af et tykt glas.

Vi fik tilsendt glasset og kunne konstatere, at det faktisk havde meget påfaldende overensstemmelse med tegningen i kat. 1853. Sammenlignet med tegningen af det omtalte *snapseglass* nr. 15, som er gengivet ved siden af nr. 16, passede højden så meget, som man kan forvente. Og tykkelsen af kummen havde også samme dimension som tre eksemplarer af det tykke nr. 15, vi har sammenlignet det med. Hvis dette noget udanske og massive glas virkelig var beregnet til likør, var det egentlig ikke overraskende, hvis det kun var blevet fremstillet i få eksemplarer.

Der var dog et stort ”men”. Som vi havde kunnet fornemme på det tilsendte foto, var kummen ganske rigtigt slebet med en vinløvs-ranke, som desværre ikke vakte den store genkendelsens glæde. Hvis dette var en frise slebet på Holmegaard, var det i alt fald ikke én, vi kendte. Nu har vi på det seneste brugt de forskellige blomsterslibninger som et væsentligt bedømmelseskriterium til at placere et glas til et bestemt glasværk. Det har været en vigtig del af argumentationen i vores bog. Her står vi så i den modsatte, irriterende situation, hvor vi helst vil se bort fra det slebne vinløv, fordi det ikke rigtigt passer med vores øvrige iagttagelser og vores inderste forhåbninger! Nemlig, at vi her for sandsynligvis første gang står med *Nr. 16, tykke Likørglas*.

Likørglas nr. 16(?) og snapseglas nr. 15
Mål på nr. 16: H. 96 mm, Ø. 41 mm

Ser vi imidlertid nærmere på vinløvet, virker det dog så primitivt i udførelsen, at man vanskeligt kan forestille sig, at det er udført af en professionel sliber. Frisen består af 3 trefligede blade med vandrette drueklaser imellem, som har en tilfældig druefordeling. En for os ukendt vinløvsfrise.

Og hvad er så konklusionen? Havde glasset ikke været forsynet med vinløvet, havde vi næppe holdt os tilbage med at hævde, at vi her står med et eksemplar af Likørglas nr. 16. Vinløvet har bragt mere tvivl i vores sind, men pga den primitive udførelse af slibningen dog ikke mere, end vi stadig mener, at der med rimelig sandsynlighed er tale om et glas som det tegnede likørglas i kat. 1853. Foden, overgangen til stilken, den tykke kummens lighed med snapseglas nr. 15 og frem for alt den slående lighed med tegningen kunne tyde på det.

Det ville være utroligt spændende at få kendskab til, om en samler ligger inde med et tilsvarende glas. Det lyder lidt for usandsynligt, hvis dette skulle være det eneste af typen.

**Referat fra fællesmøde for glasforeningerne fra Fyn og Aalborg på Moesgaard
lørdag den 6.marts 2010.**

foto: Erling Vadgaard & Steen Breddal tekst: Irene Kristensen

**Lis Larsen: Om Holmegaard
Glasværks historie gennem 5
generationer.**

Dette blev så det første møde efter aftalen om samarbejde mellem de to foreninger. Vi ankom til Moesgaard i strålende sol, og der var stort fremmøde, så der måtte skaffes flere stole. Lis Larsen fortalte med begejstring og humor men også vemod om sine 37 år ved glasværket. Næppe nogen er så godt inde i alt hvad der er sket på Holmegaard siden grundlæggelsen i 1825. Allerede hendes tipoldefar arbejdede som vognmand, og siden har de fleste af familiens medlemmer haft job på værket. Siden man i 1929 åbnede porten for turister har der været ansat guider, mest pensionerede medarbejdere, og Lis kom til i 1972, fordi det blev nødvendigt at have en sprogkyndig omviser.

Senere kom hun så til at arbejde for Mogens Schlüter, og det blev en spændende tid, hvor hun lærte en masse om Holmegaards glas gennem tiderne. Hun blev også rigtig skrap til at pakke ind og pakke ud, når der skulle arrangeres udstillinger. Det var også noget af et job at rydde loftet på Fyens Glasværk, da dette skulle nedlægges. Og her forrige år blev hele prøvesamlingen på Holmegaard så pakket ned. Den er nu i Rosendals varetægt. Titusindvis af glas og mange mange kasser.

Holmegaards tidlige historie er velkendt fra glaslitteraturen, men det startede som bekendt med, at grev Danneskjold-Samsø ansøgte kongen om lov til at anlægge et glasværk ved Holmegaards mose. Da han så døde kort efter, førte hans vakse grevinde Henriette planerne ud i livet. Som bestyrer ansattes Hilfling, en tidligere huslærer, som i første omgang hentede glasmagere fra Hadeland. Han holdt nøje regnskab med deres gøren og laden, og de måtte dengang ikke gifte sig. Fra starten 5. november 1825 benyttedes lokale råvarer, og der lavedes kun grøntglas. Senere kommer andre folk til, der bygges efterhånden boliger, og der kommer marketenderi, senere "Glaskroen", skole m.m. Omkring 1835 bliver Frieling bestyrer, der hentes folk fra Bøhmen og hvidtglasproduktionen kommer i gang. Disse glasmagere havde deres piger med, og der måtte straks arrangeres bunkebryllup. De var jo katolikker, så der måtte også sørges for et kapel. Der udvides løbende gennem alle årene, og mosen leverer tørv og beskæftiger mange mennesker gennem ca. 100 år.

I 1920-erne indtræffer der en krise, men efterhånden kommer glasværket i god gænge igen, ikke mindst ved hjælp af en række dygtige designere, startende med Oluf Jensen og Orla Juul Nielsen. Jacob E. Bang var der til 1940, hvor Per Lütken kom til og virkede i rigtig mange år. De var hver på sin måde utroligt kreative, udadvendte og festglade fyre, og dygtige til at samarbejde med glasmagerne om det muliges og umuliges kunst. Nævnes må også ægteparret Holmgren, Ole Vinter, Torben Jørgensen og ikke mindst Michael Bang, der primært tog sig af Fyens Glasværks lamper og andre overfangsting, herunder serien "Palet".

Vi så en film fra 1960 om arbejdet på glasværket. Desværre fik vi ikke lyd på, men det var alligevel morsomt at se dette dokument om en svunden tid. Imens fortalte Lis så videre og kom frem til de seneste turbulente år med skiftende ejerskaber og gradvis nedlukning. Rosendal har nu selve navnet "Holmegaard" (og som nævnt prøvesamlingen) og får produceret mundblæst glas andetsteds, mens den fuldautomatiske emballageglasproduktion kører videre med fremmede ejere. Lis oplevede den meget ubehagelige fyringsrunde på det som hun er tilbøjelig til at kalde "mit glasværk" og kan nu kun konstatere med den gamle sang: Ach du lieber Augustin, Alles ist weg".

En hjertelig tak til Lis Larsen for en spændende beretning om et langt arbejdsliv i glassets tjeneste.

Efter foredraget tog vi fat på de medbragte madpakker. Derefter kom der så glas på bordene og der blev snakket, købt, solgt og byttet i stor stil. Næste gang skal vi nok have et større lokale, for pladsen var lidt trang. Mødet blev bestemt en stor succes.

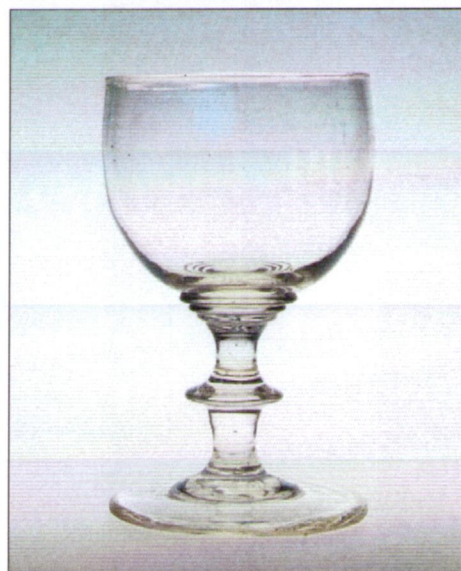
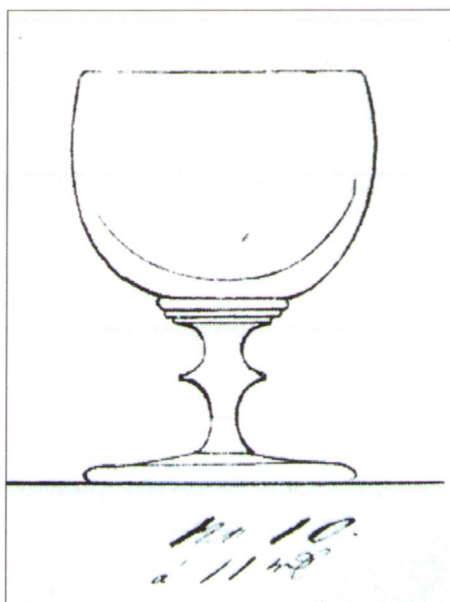
Egeløvet på Vinglas nr. 10

Af Torben Errboe

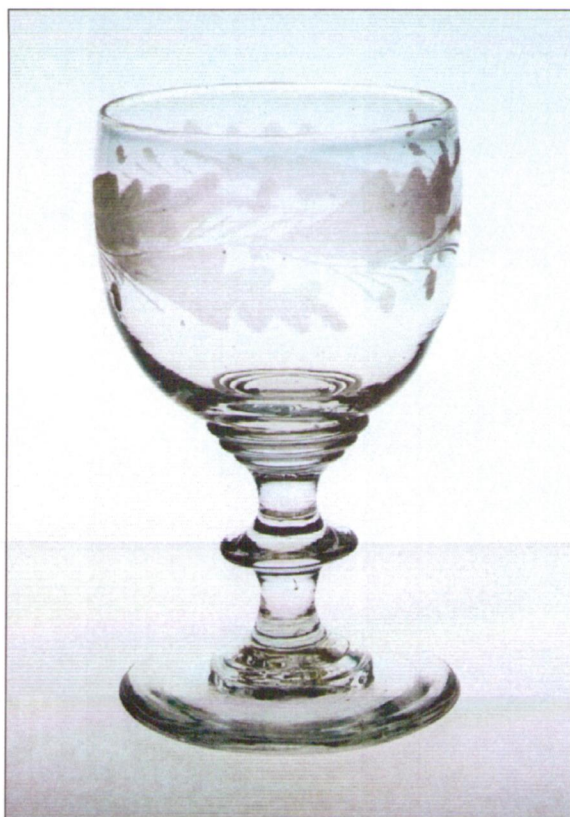
I Niels Andersens og min bog *Dekorerede danske glas og karaffer* er under Iserhorst-slibninger fra Holmegaard på side 67 gengivet et vinglas, som vi forsigtigt benævner "Sandsynligvis vinglas nr. 10". Oprindeligt havde vi efterfølgende også skrevet "Sandsynligvis slebet af Iserhorst". Sådanne to forbehold var næsten for meget til, at det var berettiget at medtage glasset i bogen, hvorfor vi fjernede det sidste "sandsynligvis".

Grunden til vores usikkerhed var primært, at vi ikke før var stødt på det upågtede vinglas nr. 10, som det dog måtte være - hvis glasset altså var dansk. Til gengæld var vi med ejeren af glasset enige om, at der var så mange karakteristiske elementer i selve decorationen, at det måtte være slebet af Iserhorst. Selve glasset lignede langt hen ad vejen tegningen af vinglas nr. 10, især den karakteristiske mollex under kummen med de tre omvendte trappetrin. Men tegningens store buede kumme havde det slebne glas ikke. Vi er jo gennem årene blevet vænnet til, at tegningerne i kat.1853 i overvældende grad ligner de tilsvarende glas.

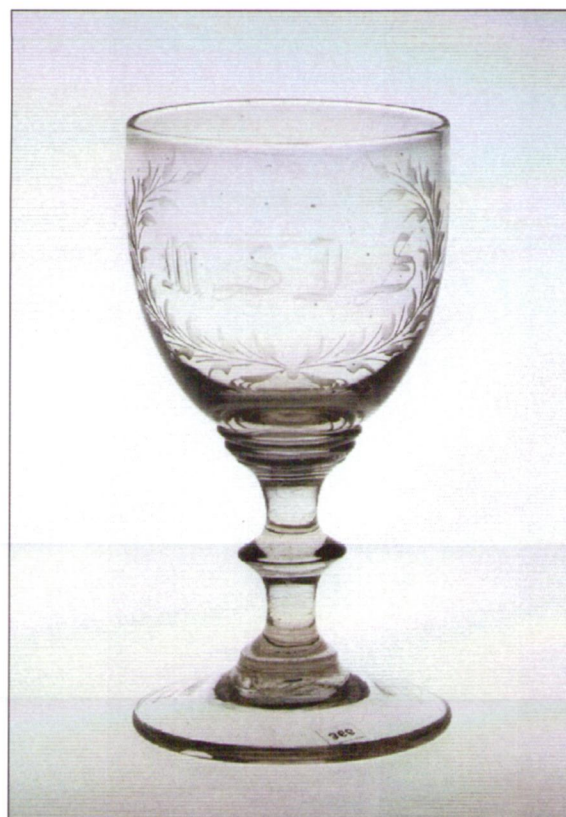
Et andet usikkerhedsmoment var den kendsgerning, at glasset i prislisten ikke anføres som blomsterskaaren. Denne uoverensstemmelse er dog set før, så i den enorme sorteringsproces af fotomateriale, valgte vi at tage det smukke Iserhorst glas med.

Her på det seneste dukkede pludselig at uslebet glas op, som mere - om end ikke fuldstændigt - ligner tegningen af vinglas nr. 10. Efter nogen forespørgsel rundt til de forskellige private samlinger og gennemgang af vores eget fotomateriale af især Holmegaards prøve- og studiesamling og Heerings samling viser det sig - som vi også havde på fornemmelsen - at ingen af dem, vi har snakket med, har set eller kender til dette vinglas.

Vinglas nr. 10 med egeløv

Vinglas nr. 10, slebet af Iserhorst

Da jeg stod med dette skønne og overraskende store glas i hånden (H. 11.9 cm), kom jeg i tanke om et andet for nyligt fotograferet glas slebet med egeløv, som ikke havde klaret nåleøjet til bogen. Vi havde diskuteret dette glas en del, fordi det også *kunne* være vinglas nr. 10. Det blev frasorteret først og fremmest, fordi vi ikke kunne genkende egeløvet som værende fra Holmegaard, men også fordi vi endnu ikke havde et klart billede af det sjældne nr. 10. Vi har nu og da set denne specielle egeløvs-slibning med de tynde og overfladiske tråde og de noget atypiske blade på andre glas og karafler og har hver gang været tilbageholdende med at placere det til Holmegaard. Desuden har denne frise 6 blade, hvad der er helt usædvanligt på et egeløvs-glas fra Holmegaard. Det ses dog på andre af værkets typer af blomsterslibninger.

Men sammenligner vi nu det nyopdukkede, uslebne glas med dette egeløvsslebne glas og sammenholder de to glas med tegningen, er der næppe megen tvivl. De må begge antages at være vinglas nr. 10 fra Holmegaard – og det må Iserhorst glasset fra bogen også være, trods den lidt slankere fremtoning. Det er trods alt et traditionelt gammelt håndværk, vi har med at gøre med de variationer, det nu engang medfører.

Af de tre formodede glas af typen vinglas nr. 10, vi nu har kendskab til, er de to altså blomsterskaarne. På trods af at dette materiale er yderst beskedent, må vi konstatere, at tegningerne og prislisten ikke indeholder denne oplysning.

Mig og Min Samling

Jens Westerlund fortæller og viser glas fra sin samling

Referat fra 17. marts 2010

Jens Westerlund: Mig og min samling

Det blev en fornøjelig og lidt utraditionel gennemgang af et samlerliv, som de mange fremmødte medlemmer fik indblik i. Jens havde medbragt et skønsomt udvalg fra sin store samling af især snapseglass og supplerede med at vise billeder af resten af samlingen. Ca. 1200 snapseglass er det blevet til i alt, men så er det også både gamle og nyere, danske og udenlandske, og ikke bare i glas men også i træ, keramik og mange slags metaller og mange spøjse faconer.

Jens startede sin samling for mange år siden med at vinde en skål i en tombola ved en byfest. Ved at besøge de gamle i familien fik han interesse for ting fra fortiden. Der var bl.a. en meget fin dåbskjole og en flot natlampe. Så dukkede der patentsodavandsflasker og mælkeflasker op, gamle syltetøjskeer og sukker-flødesæt og oldefars karaffel med to snapseglasser. Et par meget fornemme glas var et (kongeligt?) glas med slebet monogram for Chr. VI og et Nøstetangen-glas med hvælvet fod i en smuk grålig sats. Nævnes må også en fint dekoreret opsats i to etager, hvor han var så usandsynlig heldig at finde de to dele hvert sit sted med en dags mellemrum

Det vil være for omfattende at nævne alle de forskellige samlerområder, som Jens i tidens løb har kastet sig over. Der var flasker og etiketter, legetøj, sølvtøj, stakitøl, presseglas og ætsede glas. Han foretrækker klart glas frem for det farvede, da man her bedre ser lysets spil i glasset. For at holde styr på de mange snapseglasser er Jens gået i gang med at sortere dem og stille dem op i skemaer efter stilk- og kummeformer samt eventuel dekoration. Et temmelig omfattende arbejde.

Til slut en stor tak til Jens for et spændende foredrag.

IK